

A man with grey hair and a beard, wearing a blue and yellow plaid shirt and blue jeans, stands with his arms crossed in a green field. In the background, several black and white cows are grazing. The sky is a mix of blue and orange, suggesting a sunset or sunrise.

Tacaíochtaí d'fheirmeoirí

Scéimeanna, deontais agus tacaíochtaí
do gach céim de do shaol feirmeoireachta.

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland

Clár Ábhair

Réamhrá	5
Bheith ina fheirmeoir	7
Ag smaoineamh ar fheirmeoireacht	7
Oideachas agus oiliúint feirmeoireachta	8
Tacaíochtaí d'fheirmeoirí óga	10
A bheith ina fheirmeoir	15
Deontais agus scéimeanna feirmeoireachta	16
Tacaíochtaí leasa shóisialaigh	19
Fostú daoine ar an bhfeirm	25
Do ghnó feirme	26
Sláinte agus sábháilteacht ar do fheirm	27
Cánachas ar fheirmeoirí	28
Comhpháirtíochtaí feirme le do chéile nó do pháirtí	32
Ag éirí as an bhfeirmeoireacht	35
Pleanáil comharbais feirme	35
Pinsín	37
Ag dul síos agus ag oidhreacht feirme	38

Tá an leabhrán seo foilsithe ag an mBord um Fhaisnéis do Shaoránaigh (BFS) agus Teagasc. Cuireann sé faisnéis ghinearálta ar fáil agus ní léirmhíniú dlíthiúil é.

Lúnasa 2024

Réamhrá

Is gairm bheatha agus stíl mhaireachtála ilghnéitheach í an fheirmeoireacht. Chomh maith le post, féadfaidh tú a bheith i d'úinéir gnó, i d'fhostóir agus i d'airíoch ar an talamh. Agus, b'fhéidir go mbeadh ort uaireanta fada agus neamhshóisialta a oibriú.

Chun tacú leat le do shaol oibre éagsúil, tá an leabhrán seo scríofa ag an mBord um Fhaisnéis do Shaoránaigh agus ag Teagasc le faisnéis riachtanach. Clúdaíonn sé gach céim de do shaol feirmeoireachta agus cuireann sé síos ar do chuid freagrachtaí, go háirithe má tá tú ag fostú daoine ar d'fheirm.

Míníonn an leabhrán na tacaíochtaí is féidir leat a fháil ag gach céim de do shaol feirmeoireachta agus treoraíonn sé tú chuig áit ar féidir leat tuilleadh eolais a fháil ar gach ábhar.

Ba cheart duit an leabhrán seo a léamh má tá tú:

- Ag smaoineamh ar a bheith ina fheirmeoir
- Feirmeoireacht cheana féin
- Pleanáil chun éirí as an bhfeirmeoireacht

Agus má tá ceist nó saincheist ar leith agat, féadfaidh tú dul i dteagmháil le Faisnéis do Shaoránaigh nó le Teagasc chun tuilleadh comhairle a fháil.

An Bord um Fhaisnéis do Shaoránaigh
faisnéis · comhairle · tacaíocht

An Bord um Fhaisnéis do Shaoránaigh
Príomhoifig,
Teach Ché Sheoirse,
43 Sráid Chnoc na Lobhar,
Baile Átha Cliath 2
☎ 0761 07 9000
✉ info@ciboard.ie
🌐 citizensinformationboard.ie

Lean muid ar na meáin shóisialta:
f @citizensinformation
@citizensinformation
X @citizensinfo

Teagasc
Ceannoifig, Páirc na Darach,
Ceatharlach, R93 XE12
☎ 059 9170200
✉ info@teagasc.ie
🌐 www.teagasc.ie

Bheith ina fheirmeoir

D'fhéadfá dul i mbun feirmeoireachta toisc go bhfuil feirm á hoidhreacht agat ó ghaol, ag ceannach feirm nó ag obair ar fheirm duine éigin eile. Nó b'fhéidir go rachaidh tú isteach ann toisc go bhfuil suim agat sa réimse oibre seo. Cibé slí, tá go leor le breithniú má shocraíonn tú tús a chur le gairm feirmeoireachta.

Ag smaoineamh ar fheirmeoireacht

Má tá tú ar scoil agus ag smaoineamh ar ghairm bheatha san fheirmeoireacht, ba chóir duit labhairt le do threoirchomhairleoir scoile chun cúrsaí a phlé.

Más mian leat staidéar a dhéanamh ar fheirmeoireacht, is féidir leat dul i dteagmháil le **Teagasc** nó leis na hollscoileanna a chuireann cúrsaí talmhaíochta ar fáil chun tuilleadh eolais a fháil faoi chúrsaí agus faoi phrintíseachtaí.

D'fhéadfá smaoineamh freisin ag obair ar fheirm mar oibrí séasúrach. Is bealach iontach é seo chun taithí a fháil ar fheirm féachaint an mbaineann tú taitneamh as, sula gcláróidh tú do chúrsa nó printíseacht.

Conas cóid QR a úsáid
Pointe an ceamara ar do ghuthán cliste ag an gcód QR dubh agus bán chun tuilleadh eolais a fháil ar an ábhar atá luaite.

Más mian leat staidéar a dhéanamh ar fheirmeoireacht, is féidir leat dul i dteagmháil le **Teagasc** nó leis na hollscoileanna a chuireann cúrsaí talmhaíochta ar fáil chun tuilleadh eolais a fháil. D'fhéadfá smaoineamh freisin ag obair ar fheirm mar **oibrí séasúrach**.

Faigh tuilleadh eolais ar an leathanach um Fhaisnéis do Shaoránaigh faoi **oideachas, deontais agus tacaíochtaí feirmeoireachta**.

Oideachas agus oiliúint feirmeoireachta

Tá go leor cúrsaí feirmeoireachta ar fáil má tá suim agat san fheirmeoireacht nó má tá tú ag feirmeoireacht cheana féin agus má tá tú ag iarraidh cur le scileanna. Seans go mbeidh ort cúrsa feirmeoireachta a dhéanamh freisin chun rochtain a fháil ar roinnt scéimeanna agus íocaíochtaí feirmeoireachta.

Cuireann **Teagasc** cúrsaí breisoideachais **QQI** leibhéal 5 agus 6 ar fáil ina gcoláistí agus ina n-ionaid áitiúla. Clúdaíonn na cúrsaí ábhair feirmeoireachta éagsúla mar:

- Meicniú talmhaíochta
- Bainistíocht tréada déiríochta
- Staidéir eachaí
- Foraoiseacht agus gairneoireacht

Reachtálann Teagasc cúrsaí feirmeoireachta ardleibhéil i gcomhpháirtíocht le coláistí tríú leibhéal a chlúdaíonn ábhair mar Eolaíocht Talmhaíochta agus Bainistíocht Talún. Is féidir le raon **printíseachtaí** cabhrú leat taithí phraiticiúil feirmeoireachta a fháil.

Tá **cúrsaí oideachais aosaigh agus leanúnacha** agus **oiliúint forbartha tionscail** bia ag Teagasc freisin.

Deontais chun cabhrú le staidéar

I measc na ndeontas chun cabhrú leat leis an gcostas staidéir tá:

- **Scéim Deontas na Mac Léinn**, atá ar fáil do gach mac léinn.
- **Scéim Deontais Cothabhála Teagasc do Mhic Léinn**, do mhic léinn atá cláraithe ar chúrsaí lánaimseartha leibhéal 5 nó 6 de chuid Teagasc.

Tá na critéir cháilíochta, rátaí agus teorainneacha ioncaim céanna ag an dá dheontas don tástáil acmhainne. Mar sin féin, tá an bealach a ríomhtar d'ioncam don tástáil acmhainne beagán difriúil do gach deontas.

Cad é an difríocht idir an dá dheontas mac léinn?

Féachann an Scéim Deontas Mac Léinn ar an ioncam ar fad don bhliain chánach roimhe sin agus an tástáil acmhainne á cur i bhfeidhm dá ndeontas. Mar sin féin, déanann Teagasc meánioncam feirme ó fhéinhostaíocht le trí bliana anuas agus iad ag féachaint ar ioncam don tástáil acmhainne dá ndeontas. Ceadáíonn Deontas Cothabhála Mac Léinn Teagasc freisin asbhaintí áirithe nach bhfuil ceadaithe agus ioncam á ríomh don Scéim Deontas Mac Léinn.

Conas iarratas a dhéanamh ar an Scéim Deontas Mac Léinn

Déanann tú **iarratas ar an Scéim Deontas Mac Léinn** ar líne gach bliain roimh an spriocdháta. Ní gá go mbeadh a fhios agat do thorthaí Ardteistiméireachta nó cén cúrsa a bheidh á dhéanamh agat chun iarratas a dhéanamh. Is féidir leat an fhaisnéis seo a chur leis níos déanaí.

Chun clárú le Tacaíocht Uilíoch Mac Léinn Éireann (TUMLEÉ) agus iarratas a dhéanamh ar líne ar dheontas mac léinn, beidh na nithe seo a leanas uait:

- Uimhir Phearsanta Seirbhíse Poiblí (PSP).
- Seoladh Ríomhphost
- Uimhir Teileafón

Conas iarratas a dhéanamh ar Dheontas Cothabhála Teagasc

Íocann Teagasc Deontas Cothabhála Teagasc trí do choláiste. Déanann tú iarratas ar an deontas seo trí na **foirmeacha iarratais** a chomhlánú, atá ar fáil ar shuíomh gréasáin Teagasc ó mhí Iúil gach bliain.

Má tá cúrsa Leibhéal 5 críochnaithe agat agus tú ag iarraidh cúrsa Leibhéal 6 a dhéanamh, ní mór duit Foirm Athnuachana Deontas Cothabhála Mac Léinn Teagasc a chomhlánú. Seoltar na foirmeacha seo amach chuig na scoláirí go luath i mí Mheán Fómhair.

Tacaíochtaí d'fheirmeoirí óga

Tacaíochtaí airgeadais d'fheirmeoirí óga

Tá tacaíochtaí breise ar fáil d'fheirmeoirí óga chun cabhrú leo agus iad ag tosú amach san fheirmeoireacht. Féadfaidh feirmeoirí óga an dá phríomhíocaíocht bhreise seo a fháil:

- **Tacaíocht Ioncaim Chomhlántach d'Fheirmeoirí Óga (TICFÓ)** – íocaíocht d'fheirmeoirí óga faoi 40 bliain d'aois.
- **An Cúlchiste Náisiúnta: An chatagóir Feirmeoirí Óga** - cuireann sé tacaíocht airgeadais ar fáil d'fheirmeoirí faoi 40 agus atá ag bunú feirm den chéad uair.

Chun cáiliú don dá thacaíocht d'fheirmeoirí óga seo, ní mór duit:

- Bí faoi 40 bliain d'aois
- A bhfuil cúrsa aitheanta sa talmhaíocht ag Leibhéal 6 nó a choibhéis/níos airde ar Chreat Náisiúnta na gCáilíochtaí críochnaithe agat
- Iarratas bailí a bheith curtha isteach agat ar an Scéim um Thacaíocht Bhun-ioncam le haghaidh Inbhuanaitheachta (STBII), lena n-áirítear an t-iarratas riachtanach do na tacaíochtaí d'fheirmeoirí óga a bhfuil tú ag déanamh iarratais orthu. Is féidir leat iarratas a dhéanamh ar an dá íocaíocht ar líne [agfood.ie](https://www.agfood.ie).

Tá na tacaíochtaí seo d'fheirmeoirí óga ceangailte le d'iarratas STBII agus oscailte gach bliain d'iarratasóirí nua. Is é an STBII an phríomhscéim tacaíochta ioncaim d'fheirmeoirí.

Is íocaíocht é **Tacaíocht Ioncaim Chomhlántach d'Fheirmeoirí Óga (TICFÓ)** d'fheirmeoirí óga faoi 40 bliain d'aois.

An Cúlchiste Náisiúnta: **Soláthraíonn an chatagóir Feirmeoirí Óga** tacaíocht airgeadais d'fheirmeoirí faoi 40 agus atá ag bunú feirm den chéad uair.

Uimhir thréada a fháil

Teastaíonn uimhir thréada uait má tá tú chun ainmhithe a choinneáil ar d'fheirm, amhail ba, caoirigh nó gabhair. Eisíonn **d'Oifig Tréidliachta Réigiúnach (OTR)** uimhreacha tréada agus cuidíonn siad le galair in ainmhithe a bhainistiú.

Má fhaigheann tú tréaduimhir tá tú freagrach as cúram a thabhairt do na hainmhithe faoin tréaduimhir sin. Feictear thú mar choimeádaí an tréada.

Chun cáiliú le haghaidh tréaduimhir, ní mór duit **critéir áirithe a chomhlíonadh**. Mar shampla, caithfidh tú a bheith os cionn 18 agus caithfidh do thalamh a bheith fálaíthe i gceart. Ní gá duit ainmhithe nó talamh a bheith agat chun tréaduimhir a bheith agat.

Teastaíonn uimhir thréada uait freisin chun cáiliú le haghaidh deontas agus scéimeanna feirmeoireachta áirithe. Mar sin féin, tá sé tábhachtach a mheabhrú nach n-aistrítear aon teidlíochtaí scéime go huathoibríoch nuair a athraíonn tú an t-ainm ar thréaduimhir. Ní mór duit teidlíochtaí STBII a aistriú ar leithligh.

Ag cur isteach ar thréaduimhir

Chun iarratas a dhéanamh ar thréaduimhir, ní mór duit **Foirm Scéimeanna um Dhíothú Galar (doc)** a chomhlánú agus í a sheoladh chuig **d'Oifig Tréidliachta Réigiúnach (OTR)** áitiúil.

Tá tuilleadh eolais ag an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara maidir le **hiarratas a dhéanamh ar thréaduimhir (doc)**.

Faoiseamh cánach d'fheirmeoirí óga

Faoiseamh d'Fheirmeoir Óg Oilte

Ciallaíonn an Faoiseamh d'Fheirmeoir Óga Oilte nach n-íocann tú aon dleacht stampa nuair a aistrítear talamh talmhaíochta chugat, má chomhlíonann tú critéir áirithe. Caithfidh tú:

- Bí faoi 35
- Tá cáilíocht talmhaíochta ábhartha agat
- Tá plean gnó curtha isteach agat chuig Teagasc
- Tá tú cláraithe le haghaidh cánach ioncaim
- Bí i gceannas ar an ngabháltas feirme

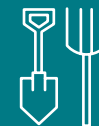
Ní mór duit a bheith ar intinn agat freisin:

- Caith 50% ar a laghad de do ghnáth-am oibre ag feirmeoireacht na talún aistrithe ar feadh cúig bliana ar a laghad ó dháta an aistrithe
- Coinnigh úinéireacht na talún ar feadh cúig bliana ar a laghad ó dháta an aistrithe

Tá teorainn leis an méid faoisimh is féidir leat a éileamh.

Léigh tuilleadh eolais faoin bhFaoiseamh d'Fheirmeoirí Óga faoi Oiliúint ar revenue.ie (pdf).

A bheith ina fheirmeoir

Ní mór duit roinnt rudaí a mheas nuair a théann tú i mbun feirmeoireachta. B'fhéidir go bhfuil feirm nua á bunú agat nó go bhfuil tú i mbun gnó feirme atá ann cheana féin, agus b'fhéidir go bhfuil foireann á bhfostú agat freisin. Mar sin, ní mór duit a chinntiú go bhfuil tú cothrom le dáta maidir le cearta fostaíochta d'oibrithe agus do fhreagrachtaí mar fhostóir. D'fhéadfadh go mbeadh impleachtaí cánach agus faoisimh ann freisin ar cheart duit a bheith ar an eolas fúthu.

Chun a chinntiú go bhfuil do ghnó inmharthana, ba cheart duit smaoineamh ar iarratas a dhéanamh ar dheontais agus scéimeanna feirmeoireachta chun d'ioncam a fhóirdheontas. Ba cheart duit a bheith ar an eolas freisin faoi na tacaíochtaí leasa shóisialaigh atá ar fáil d'fheirmeoirí má bhíonn deacracht agat nó má éiríonn tú tinn.

Tá teimpléad plean gnó úsáideach '**Mo Fheirm, Mo Phlean**' (pdf) ag Teagasc ar féidir leat a líonadh isteach chun cabhrú leat tosú.

Tá tuilleadh faisnéise ar fáil ar an leathanach **Bheith i d'fheirmeoir** ar an suíomh Gréasáin um Fhaisnéis do Shaoránaigh maidir le deontais feirmeoireachta, ceisteanna cánach agus do chearta agus freagrachtaí fostaíochta.

Faigh liosta de na scéimeanna feirmeoireachta ar fad ar an leathanach gréasáin um Fhaisnéis do Shaoránaigh faoi **dheontais agus scéimeanna feirmeoireachta**.

Is féidir leat an teimpléad plean gnó '**Mo Fheirm, Mo Phlean**' (pdf) a úsáid chun cabhrú leat tosú.

Deontais agus scéimeanna feirmeoireachta

Más feirmeoir thú, féadfaidh tú cur isteach ar roinnt scéimeanna feirmeoireachta. Tá íocaíochtaí ann chun d'ioncam a fhóirdheontas agus deontais a chuidíonn le d'fheirm a nuachóiriú agus é a dhéanamh níos inbhuanaithe agus níos neamhdhíobhálaí don chomhshaoil.

Tá a gcritéir cháilitheacha agus a bpróiseas iarratais féin ag formhór na scéimeanna. Nuair a dhéanann tú iarratas ar an **Scéim Tacaíochta Bun-loncaim d'Inbhuanaitheacht (STBII)**, an príomhfhóirdheontas ioncaim d'fheirmeoirí, is féidir leat iarratas a dhéanamh ar roinnt deontas agus scéimeanna eile ag baint úsáide as d'iarratas STBII.

Tá cuid de na scéimeanna dúnta d'iarratasóirí nua nó dúnta don bhliain. Ach tá sé tábhachtach fós téarmaí agus coinníollacha aon scéime ar chláraigh tú di a thuiscint chun a chinntiú go bhfuil tú ag cloí le rialacha na scéime.

Cabhair uait le hiarratas a dhéanamh ar dheontas nó scéim

Féadfaidh tú comhairleoir faofa faoin gCóras Comhairleach Feirme (CCF) a fháil chun iarratas a dhéanamh ar STBII agus ar dheontais feirmeoireachta eile ar do shon. Tá comhairleoir CCF cáilithe chun comhairle a thabhairt d'fheirmeoirí ar raon ábhar, lena n-áirítear cur isteach ar dheontais agus scéimeanna. Ní mór duit an comhairleoir CCF a íoc as an tseirbhís seo. Is féidir leat **comhairleoir feirme a fháil ar gov.ie**. Tá gach comhairleoir Teagasc

Faigh tuilleadh faisnéise faoin **Scéim um Thacaíocht Bhun-loncaim le haghaidh Inbhuanaitheachta (STBII)** ar citizensinformation.ie

Cad iad teidlíochtaí íocaíochta agus cóineasú?

Tá go leor de na híocaíochtaí rialtais chun d'ioncam feirme a fhóirdheonú, amhail STBII, bunaithe ar theidlíochtaí íocaíochta.

Faigheann tú teidlíocht íocaíochta amháin do heicteár talún incháilithe amháin. Ach athraíonn luach gach teidlíochta íocaíochta ag brath ar:

- Na rátaí íocaíochta a fuair tú ar scéimeanna íocaíochta díri roimhe seo
- Aon leithdháiltí teidlíochtaí a fuair tú ón gCúltaisce Náisiúnta mar fheirmeoir óg nó nua
- Coigeartuithe déanta gach bliain chun luach na dteidlíochtaí a bhogadh i dtreo an mheáin náisiúnta. Tugtar cóineasú air seo. Ciallaíonn sé teidlíochtaí íocaíochta níos ísle a mhéadú de réir a chéile agus teidlíochtaí íocaíochta níos airde a laghdú.

Tacaíocht Bun-loncaim don Scéim Inbhuanaitheachta

Is í an **Scéim um Thacaíocht Bhun-loncaim d'Inbhuanaitheacht (STBII)** an príomh-thacaíocht AE d'fheirmeoirí. Cuireann sé tacaíocht ioncaim ar fáil don fheirmeoireacht go hinbhuanaithe agus tá sé mar aidhm aige a chinntiú gur féidir le feirmeoirí slí bheatha a bhaint as an bhfeirmeoireacht. Tá an méid a gheobhaidh tú bunaithe ar líon na heicteár a ndéanann tú feirmeoireacht orthu a cháilíonn don scéim. **Déanann tú iarratas ar STBII ar líne gach bliain ag food.ie.**

Is é an 15 Bealtaine gach bliain an spriocdháta le haghaidh iarratas de ghnáth. Is féidir leat d'iarratas STBII a úsáid freisin chun iarratas a dhéanamh ar scéimeanna eile lena n-áirítear:

- An Tacaíocht Ioncaim Athdháilte Chomhlántach le haghaidh Inbhuanaitheachta
- An Scéim um Limistéir faoi Shrianta Nádúrtha
- An Scéim Feirmeoireachta Orgánach
- An Scéim Chúnamh Próitéin
- An Éicea-Scéim

Tacaíocht Ioncain Athdháilte Chomhlántach le haghaidh Inbhuanaitheachta

Is scéim í an **Tacaíocht Ioncain Athdháilte Chomhlántach d'Inbhuanaitheacht (TIACI)** atá deartha chun cistí a athdháileadh ó fheirmeacha móra go feirmeacha meánmhéide agus níos lú. Íoctar TIACI le gach feirmeoir gníomhach ar a gcéad 30 heicteár.

An Scéim um Limistéir faoi Shrianta Nádúrtha

Soláthraíonn an Scéim um Limistéir faoi Shrianta Nádúrtha (SLSN) íocaíochtaí do dhaoine atá ag déanamh feirmeoireachta ar thalamh i gceantair a bhfuil cruatan suntasacha rompu de bharr fachtóirí mar iargúltacht, tír-raon deacair, fadhbanna aeráide agus drochchoinníollacha ithreach.

Scéim Feirmeoireacht Orgánach

Soláthraíonn an **Scéim Feirmeoireachta Orgánach (SFO)** tacaíocht airgeadais d'fheirmeoirí a dhéanann feirmeoireacht ar bheostoc nó ar bharr orgánacha. Tá sé mar aidhm aige freisin tionchar comhshaoil na feirmeoireachta a laghdú agus leas ainmhithe a fheabhsú. Tá an méid a gheobhaidh tú bunaithe ar an méid talún a dhéanann tú feirmeoireacht go horgánach agus ar an méid a tháirgeann tú. Tá an Scéim Feirmeoireachta Orgánach dúnta faoi láthair d'iarratasóirí nua, ach d'fhéadfadh go n-osclóidh sí arís.

Scéim Chúnamh Próitéin

Is íocaíocht í an **Scéim um Chúnamh Próitéin** d'fheirmeoirí a fhásann pónairí, piseanna agus lúipíní. Socrú nítrigine is ea na barraí seo agus cuireann siad tairbhí comhshaoil ar fáil. Athraíonn rátaí íocaíochta gach bliain ag brath ar an méid a ghlacann leis an scéim.

Scéim Timpeallachta Agra-Aeráide Tuaithe

Íocann an **Scéim Timpeallachta Agra-Aeráide Tuaithe (STAAT)** le feirmeoirí athruithe comhshaoil a dhéanamh ar a bhfeirmeacha chun cabhrú le dul i ngleic leis an laghdú ar an mbithéagsúlacht. Tá an scéim seo dúnta faoi láthair d'iarratasóirí nua.

Scéimeanna Spriocdhírthe Nuachóirithe Talmhaíochta

Is sraith scéimeanna iad na Scéimeanna Spriocdhírthe um Nuachóiriú Talmhaíochta (SSNT) a chabhraíonn le feirmeoirí deontais a fháil chun foirgnimh agus trealamh feirme a thógáil agus a fheabhsú. Déanann tú iarratas ar na scéimeanna seo ar líne **agfood.ie**.

Scéimeanna foraoiseachta

Tá roinnt **scéimeanna foraoiseachta** ann. Cuireann cuid acu deontais ar fáil chun cabhrú le daoine foraoisí nua a fhorbairt agus tá cinn eile do dhaoine atá ag bainistiú foraoisí atá ann cheana féin. Tá na scéimeanna chun foraoisí nua a fhorbairt dírithe ar chlúdach foraoise na hÉireann a mhéadú agus dul i ngleic le hathrú aeráide.

- Teastaíonn ceadúnas foraoisithe (cur crann) agus foraoiseoir cláraithe uait chun cabhrú leat iarratas a dhéanamh ar an **Scéim Foraoisithe**.
- Ní gá ceadúnas coillteoireachta a bheith agat chun iarratas a dhéanamh ar **Scéim Cheantar na gCrann Dúchais**, a íocann tú as crainn dhúchasacha a chur ar limistéir bheaga talún.

Soláthraíonn Teagasc **comhairle foraoiseachta saor in aisce** trína líonra comhairleach.

Tacaíochtaí leasa shóisialaigh

Is féidir go mbeidh tú in ann roinnt tacaíochtaí leasa shóisialaigh a fháil freisin. Tá tacaíochtaí leasa shóisialaigh ann go sonrach d'fheirmeoirí agus do chinn ghinearálta eile a d'fhéadfá a bheith in ann a fháil freisin, mar shampla, má éiríonn tú tinn.

Is féidir leat tuilleadh eolais a fháil faoi íocaíochtaí leasa shóisialaigh agus faoi íocaíochtaí eile sa rannán leasa shóisialaigh den **suíomh gréasáin um Fhaisnéis do Shaoránaigh**.

Cúnamh Feirme

Is íocaíocht leasa shóisialaigh de réir tástála acmhainne é **Cúnamh Feirme** d'fheirmeoirí a bhfuil ioncam íseal acu. Íocann an Roinn Coimirce Sóisialaí é. Ní gá duit a bheith ar fáil le haghaidh oibre chun cáiliú don íocaíocht.

Chun cáiliú do Chúnamh Feirme, ní mór duit:

- Bí i d'fheirmeoir
- Bí ag feirmeoireacht talún in Éirinn
- A bheith idir 18 agus 66 bliain d'aois
- Pas a fháil i dtástáil acmhainne

Caithfidh tú a thaispeáint go bhfuil d'acmhainn faoi leibhéal áirithe. Nuair a dhéanann tú iarratas ar Chúnamh Feirme, tabharfaidh oifigeach leasa shóisialaigh cuairt ort chun an tástáil mhaoine a dhéanamh. Breathnóidh siad ar d'fhoinsí ioncaim go léir le haghaidh na tástála acmhainne lena n-áirítear d'ioncam, sócmhainní agus aon mhaoin seachas do theach.

Tá rialacha measúnaithe éagsúla ann do chineálacha éagsúla ioncaim. Maidir le hioncam feirme, déantar measúnú ar 70% ach tá neamhaird bhliantúil de €254 don chéad bheirt leanaí cleithiúnacha agus €381 don tríú leanbh agus leanaí eile.

Tá **áireamhán ar líne** ag Cumann Feirmeoirí na hÉireann (CFÉ) chun cabhrú leat a oibriú amach an gcáilíonn tú do Chúnamh Feirme.

Is é an t-uasíocaíocht phearsanta sheachtainiúil is féidir leat a fháil ná €232. Is féidir leat méaduithe a fháil ar an íocaíocht seo freisin má tá cleithiúnaithe aosaithe nó leanaí cleithiúnacha agat.

Chun iarratas a dhéanamh ar Chúnamh Feirme, comhlánaigh an **fhoirm Feirme 1 (pdf)** agus seol ar ais í chuig d'Ionad Intreo áitiúil nó Oifig Bhraínse Leasa Shóisialaigh áitiúil.

Is féidir leat an fhoirm seo a fháil freisin ag **d'Ionad Intreo áitiúil nó Oifig Bhraínse Leasa Shóisialaigh** nó **Ionad Faisnéise do Shaoránaigh**.

Cad é an sainmhíniú atá ar fheirmeoir?

Féadfaidh an sainmhíniú ar fheirmeoir a bheith difriúil maidir le híocaíochtaí leasa shóisialaigh, CBL, cáin agus íocaíochtaí AE. Mar sin, ba cheart duit seiceáil i gcónaí go gcomhlíonann tú an sainmhíniú ar fheirmeoir le haghaidh na híocaíochta is mian leat a éileamh.

Maidir le Cúnamh Feirme, meastar gur feirmeoir thú má dhéanann tú feirmeoireacht ar thalamh atá i do sheilbh nó ar léas agat agus a úsáideann tú chun críche feirmeoireachta. Ciallaíonn fearas an talamh a oibriú agus é mar aidhm táirge a bhaint as an talamh.

Chun a thaispeáint gur feirmeoir thú don Scéim Shóisialta Tuaithe, ní mór duit cruthúnas a sholáthar go bhfuil tú ag feirmeoireacht go gníomhach. Chun seo a dhéanamh, ní mór duit dearbhú a sholáthar maidir le d'iarratas ar an Scéim um Thacaíocht Bhun-Ioncam d'Inbhuanaitheacht (STBII) don bhliain reatha, lena n-áirítear tréaduimhir bhailí. Mura ndearna tú iarratas ar STBII, déan teagmháil leis an Scéim Shóisialta Tuaithe chun comhairle a fháil.

Sochair leasa shóisialaigh eile

Má tá Cúnamh Feirme á fháil agat, d'fhéadfá cáiliú freisin le haghaidh:

- **Liúntas Breosla** – íocaíocht chun cabhrú leis an gcostas a bhaineann le do theach a théamh i rith an gheimhridh
- **Cárta leighis** – tá go leor feirmeoirí cáilithe le haghaidh cártaí leighis fiú mura bhfuil íocaíocht leasa shóisialaigh á fáil acu
- **Liúntas Éadaí agus Coisbhirt don Scoilbhliain Nua**
- **Bónas na Nollag**
- An **Scéim Shóisialta Tuaithe** agus **Cláir Fostaíochta Pobail**.

Sochar Cuardaitheora Poist agus Liúntas Cuardaitheora Poist

Má bhí tú fostaithe, ach go bhfuil tú as obair anois, d'fhéadfá cáiliú le haghaidh **Sochar Cuardaitheora Poist** má d'íoc tú go leor ranníocaíochtaí ÁSPC. Má cháilíonn tú do Shochar Cuardaitheora Poist agus Cúnamh Feirme araon, is féidir leat an íocaíocht is fabhraí a roghnú.

Tá difríochtaí sna sochair bhreise atá ar fáil leis an dá íocaíocht. Tá Sochar Cuardaitheora Poist inchánach agus níl Cúnamh Feirme ann. Má tá Sochar Cuardaitheora Poist á fháil agat, caithfidh tú a bheith ar fáil le haghaidh oibre agus ag cuardach oibre go gníomhach.

D'fhéadfá cáiliú le haghaidh **Liúntas Cuardaitheora Poist** mura gcáilíonn tú do Shochar Cuardaitheora Poist agus má éiríonn leat sa tástáil acmhainne. Arís, caithfidh tú a bheith gníomhach ar lorg oibre. Má tá tú i dteideal Liúntas Cuardaitheora Poist agus Cúnamh Feirme araon, féadfaidh tú cibé acu is fearr a oireann duit a roghnú – agus don chuid is mó d'fheirmeoirí, tá Cúnamh Feirme níos fabhraí.

Scéim Shóisialta na Tuaithe

Is le haghaidh feirmeoirí, iascairí agus iascairí ar ioncam íseal atá an **Scéim Shóisialta Tuaithe (SST)**. Faigheann tú 'breisiú' ar d'íocaíocht leasa shóisialaigh mar mhalairt ar sheirbhísí a sholáthar a théann chun tairbhe do phobail. Áirítear ar an gcineál oibre a d'fhéadfá a dhéanamh don scéim:

- Bealaí siúil agus bóithre portaigh a chothabháil
- Obair chaomhnaithe fuinnimh
- Cúram sóisialta agus cúram do dhaoine scothaosta
- Cúram pobail do ghrúpaí réamhscoile agus iarscoile
- Airíoch ag áiseanna pobail agus spóirt
- Obair riaracháin pobail

Is féidir leat **treoirínte na Roinne Coimirce Sóisialaí ar an Scéim Shóisialta Tuaithe a léamh.**

Oibríonn tú 19.5 uair sa tseachtain. Tá na huaireanta seo bunaithe ar sceideal a oireann d'fheirmeoirí ionas gur féidir leat páirt a ghlacadh sa scéim gan cur isteach ar do ghníomhaíochtaí feirmeoireachta. Chun cáiliú don Scéim Shóisialta Tuaithe, ní mór duit:

- Bí ag fáil Cúnamh Feirme
- Bí gníomhach ag feirmeoireacht agus ag fáil íocaíocht leasa shóisialaigh eile, mar Liúntas Cuardaitheora Poist nó Sochar Míchumais

Ní mór duit cruthúnas a sholáthar go bhfuil tú ag feirmeoireacht go gníomhach. Chun seo a dhéanamh, ní mór duit cóip de d'iarratas STBII don bhliain reatha a sholáthar, lena n-áirítear tréadumhir bhailí. Chun iarratas a dhéanamh ar an Scéim Shóisialta Tuaithe, ba chóir duit teagmháil a dhéanamh leis an **eagraíocht a oibríonn SST** i do cheantar chun foirm iarratais a fháil.

Tacaíochtaí má éiríonn tú tinn

Má éiríonn tú tinn, b'fhéidir go mbeifeá in ann iarratas a dhéanamh ar íocaíocht leasa shóisialaigh ón Roinn Coimirce Sóisialaí (RCS) chun tacú leat. Chun cáiliú d'íocaíocht leasa shóisialaigh toisc go bhfuil tú breoite nó faoi mhíchumas, ní mór duit a bheith deimhnithe mar bhreiteacht nó faoi mhíchumas ag dochtúir.

D'fhéadfá **Sochar Breoiteachta** a fháil mura bhfuil tú in ann obair a dhéanamh toisc go bhfuil tú tinn nó tinn. Ní mór duit a bheith faoi aois an phinsin agus na coinníollacha ÁSPC a shásamh. Má tá tú féinfhostaithe agus má íocann tú ranníocaíochtaí ÁSPC Aicme S, ní cháilíonn tú do Shochar Breoiteachta.

Féadfaidh tú **Pinsean Easláine** a fháil mura bhfuil tú in ann oibriú mar gheall ar bhreiteacht fhadtéarmach nó míchumas agus má tá tú clúdaithe ag árachas sóisialach (ÁSPC). Is féidir le daoine féinfhostaithe a bhfuil go leor ranníocaíochtaí ÁSPC Aicme S íoctha acu Pinsean Easláine a fháil.

Féadfaidh tú **Liúntas Míchumais** a fháil má éiríonn tú faoi mhíchumas. Chun cáiliú, ní mór a bheith ag siúil go leanfaidh do ghortú, do ghalar nó do mhíchumas coirp nó meabhrach ar feadh bliana ar a laghad agus caithfidh sé srian suntasach a chur ort ó bheith ag obair. Is íocaíocht de réir tástála acmhainne é an Liúntas Míchumais.

Má éiríonn tú breoite agus mura gcáilíonn tú d'íocaíocht ar bith, b'fhéidir go mbeidh tú fós in ann **Liúntas Leasa Forlíontach** a fháil. Is liúntas seachtainiúil é seo a íoctar le daoine nach bhfuil dóthain ioncaim acu chun freastal ar a gcuid riachtanas bunúsach.

Fostú daoine ar an bhfeirm

Sula bhfostaíonn tú oibrithe do d'feirm

Sula bhfostaíonn tú aon duine le bheith ag obair ar d'feirm, ní mór duit a bheith soiléir cén fáth a bhfuil tú fostaithe acu. Ní mór duit a bheith cinnte freisin go bhfuil saothair bhreise de dhíth ar do ghnó agus go mbeidh sé d'acmhainn agat íoc astu. Tá treoirleabhar ag Teagasc a thugann comhairle ar an bpróiseas fruilithe: **Lámhleabhar Saothair Feirme Teagasc – Dea-Chleachtas maidir le Fostaithe a Earcú agus a Bhainistiú (pdf)**.

Bheith i d'fhostóir

Má tá tú ag fostú daoine le bheith ag obair ar d'feirm, ní mór duit a bheith eolach ar do fhreagrachtaí mar fhostóir agus a chinntiú go bhfaigheann d'oibrithe a mbunchearta fostaíochta. Caithfidh tú:

- Cinntigh sábháilteacht, sláinte agus leas d'oibrithe ag an obair, chomh fada agus is indéanta le réasún
- Cinntigh go bhfaigheann do chuid oibrithe na sosanna cearta, na tréimhsí sosa agus saoire bhliantúil
- Déan cinnte go bhfaigheann d'oibrithe ráiteas scríofa le téarmaí agus coinníollacha a gcuid fostaíochta
- Íoc an t-íosphá ar a laghad agus tabhair duillíní pá d'oibrithe
- Bain an méid ceart cánach, ÁSPC agus Muirear Sóisialta Uilíoch ó phá d'fhostaithe agus seol iad seo chuig na Coimisinéirí Ioncaim
- Coinnigh taifid den phá a d'íoc tú, uaireanta oibre agus faisnéis eile

Má theastaíonn comhairle agus tacaíocht uait ar chúrsaí fostaíochta, ba cheart duit dul i dteagmháil leis an **gCoimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre**.

Is féidir leat tuilleadh eolais a fháil faoi chearta fostaíochta agus faoi choinníollacha fostaíochta d'oibrithe ar an suíomh gréasáin um Fhaisnéis do Shaoránaigh.

Do ghnó feirme

Gnó is ea feirm. Mar sin, tá sé an-tábhachtach a thuiscint cad atá i gceist le gnó a reáchtáil.

Ag cur tús le do ghnó feirme

Má tá gnó feirme á thosú agat, ba cheart duit:

- Forbair an smaoineamh do do ghnó
- Labhair le do chomhairleoir feirme
- Scríobh plean gnó
- Roghnaigh struchtúr dlíthiúil
- Smaoinigh ar do riachtanais chánach
- Cláraigh d'fhostaithe
- Faigh amach faoi roghanna maoinithe

Tá go leor tacaíochtaí ann chun cabhrú leat do ghnó a bhunú agus **maoiniú a fháil**.

Oifigí Fiontair Áitiúla

Má tá cabhair uait le do ghnó a phleanáil, nó má tá comhairle uait maidir le tosú, **déan teagmháil le d'Oifig Fiontair Áitiúil**. Cuireann siad cúrsaí oiliúna, meantóireacht agus tacaíochtaí airgeadais ar fáil chun cabhrú leat do ghnó a thosú agus a leathnú.

Fiontraíocht Éireann

Cuireann **Fiontraíocht Éireann** deontais, dearbháin, scéimeanna agus comhairle ar fáil do ghnólachtaí nuathionscanta.

Do ghnó feirme a éagsúlú

Is féidir leat ioncam teaghlaigh breise a ghiniúint trí ghnólachtaí nua a chur le do ghnó feirme traidisiúnta. Tugtar éagsúlú feirme air seo. Mar shampla, d'fhéadfá feirm pheataí a bhunú nó bia ceardaí d'ardchaighdeán a tháirgeadh in éineacht le do ghnáthghníomhaíochtaí feirme.

Tá go leor féidearthachtaí ann chun d'fheirm a éagsúlú. Comhlánaíonn na frontair is fearr do ghnó feirme reatha trí shreabhadh airgid a fheabhsú, brabús a chur leis agus do rioscaí a laghdú. Is féidir leis na gnóthaí nua seo am agus airgead a bhaint as do ghnó feirme, áfach. Mar sin, tá sé tábhachtach pleanáil agus comhairle a fháil roimh bhunú gnó nua.

Reáchtálann Teagasc clár **Roghanna do Theaghlaigh Feirme** freisin chun cabhrú leat smaointe nua a fhorbairt do d'fheirm agus ioncam breise a ghiniúint.

Seans go mbeidh tú in ann maoiniú a fháil do ghnólachtaí nua a dhéanann éagsúlú ar d'fheirm. Mar shampla, tacaíonn an **clár LEADER um Fhorbairt Tuaithe** le frontair phríobháideacha agus le grúpaí pobail a chuireann feabhas ar cháilíocht na beatha agus ar ghníomhaíocht eacnamaíoch i gceantair thuaithe.

Tá treoir céim ar chéim ag Faisnéis do Shaoránaigh maidir le gnó a thosú in Éirinn.

Tá bileoga fíricí agus físeáin ag Teagasc le faisnéis faoi éagsúlú feirmeacha agus is féidir leo cabhrú leat comhairle a chur ar an bpróiseas freisin.

Sláinte agus sábháilteacht ar do fheirm

Is féidir le feirmeoireacht a bheith ina jab contúirteach, mar sin tá sábháilteacht ar d'feirm mar phríomhthosaíocht. Tá thart ar 2,800 gortú tromchúiseach agus 20 bás ar fheirmeacha gach bliain. Mar sin, tá sé tábhachtach go mbeadh tú féin agus do chuid oibrithe ar an eolas agus go leanann siad rialacha sábháilteachta a chinntíonn gur áit shábháilte oibre í d'feirm.

Measúnuithe riosca agus ráitis sábháilteachta

Tá an **tÚdarás Sláinte agus Sábháilteachta (ÚSS)** freagrach as sláinte agus sábháilteacht ar fheirmeacha. Mar fheirmeoir, ní mór duit **measúnú riosca (pdf)** a dhéanamh, a chuidíonn leat aon rioscaí ar d'feirm a aithint agus céimeanna a ghlacadh chun timpistí a chosc.

Má fhostaíonn tú triúr nó níos mó ar d'feirm, ní mór duit ráiteas sábháilteachta a chomhlánú. Tá sé seo cosúil le measúnú riosca ach cuimsíonn sé níos mó sonraí. Tá tuilleadh eolais ag an ÚSS maidir le **conas ráiteas sábháilteachta a scríobh**.

Ba cheart go mbeadh rochtain ag aon duine a oibríonn ar d'feirm ar na doiciméid sábháilteachta seo. Is féidir le cigire ÚSS na doiciméid seo a iniúchadh freisin agus iarraidh ort iad a athbhreithniú má fhaigheann siad amach nach leor iad.

Timpistí ar an bhfeirm a thuairisciú

Má gortaítear tú féin nó fostaí ar d'feirm agus mura bhfuil tú in ann oibriú ar feadh níos mó ná trí lá as a chéile, ba cheart duit an teagmhas a thuairisciú don ÚSS.

Is féidir leat timpiste a thuairisciú trí úsáid a bhaint as **córas tuairiscithe tionóiscí agus teagmhais chontúirteacha ar líne** an ÚSS.

Tá tuilleadh eolais ag Gov.ie faoi **shábháilteacht feirme** agus tá eolas ag Teagasc faoi **shláinte agus sábháilteacht ar an bhfeirm**.

Cánachas ar fheirmeoirí

Gearrtar cáin ort ar an mbrabús a dhéanann tú ó do ghnó feirme agus ar aon ioncam eile atá agat. Is ionann brabús feirme agus an t-ioncam a thuilleann tú ón bhfeirmeoireacht lúide do chostais feirmeoireachta incheadaithe. Tá tú freagrach as taifid a choinneáil agus as measúnú a dhéanamh ar an méid cánach atá dlite gach bliain.

Má tá tú ag feirmeoireacht mar dhuine aonair, íocann tú cáin ioncaim ar do bhrabúis. Má tá tú ag feirmeoireacht trí chuideachta, íocann tú Cáin Chorporáide (CT) ar do bhrabúis.

Muirear sóisialta uilíoch

Cáin ar d'ioncam é an **Muirear Sóisialta Uilíoch**. Caithfidh tú é a íoc má tá d'ioncam comhlán (d'ioncam roimh cháin) níos mó ná €13,000 in aghaidh na bliana. Tá liúntais chaipitiúla feirme inasbhainte. Faigh **tuilleadh eolais faoi rátaí reatha MSU agus ioncam díolmhaithe** ar citizensinformation.ie.

ÁSPC d'fheirmeoirí

Más feirmeoir féinfhostaithe tú, íocann tú **ÁSPC Aicme S**. Nuair a íocann tú ÁSPC, carnann tú teidlíochtaí ar shochair árachais shóisialaigh.

Clúdaíonn **ranníocaíochtaí Aicme S** tú le haghaidh líon teoranta íocaíochtaí. Go ginearálta, ní chlúdaíonn siad tú le haghaidh aon íocaíochtaí gearrthéarmacha lena n-áirítear íocaíochtaí breoiteachta agus míchumais. Ní chlúdaíonn siad tú le haghaidh Sochar Cuardaitheora Poist. Má shásaíonn tú na coinníollacha eile go léir, ciallaíonn ranníocaíochtaí Aicme S gur féidir leat:

- Sochar Máithreachais
- Sochar Atharthachta
- Scéim Sochar Cóireála
- Pinsean Easláine
- Sochar Cumais Pháirtigh
- Pinsean Stáit (Ranníocach)
- Sochar Uchtaíoch
- Sochar Tuismitheora
- Íocaíocht Caomhnóra (Ranníocach)
- Sochar Cuardaitheora Poist (Féinfhostaithe)
- Íocaíocht Sochair do dhaoine 65 bliana d'aois
- Pinsean Baintrí, Baintrí Fir nó Páirtnéara Shibhialta Mharthanaigh (Ranníocach)

Nuair atá tú féinfhostaithe, cláraíonn tú le haghaidh féinmheasúnaithe leis na Coimisinéirí Ioncaim agus ansin cláraítear tú le haghaidh ÁSPC go huathoibríoch. Nuair a chuireann tú do thuairisceáin chánach bliantúla isteach, cuirfidh na Coimisinéirí Ioncaim in iúl duit má bhíonn ort ÁSPC a íoc. Mura bhfuil ort ÁSPC a íoc, b'fhéidir go mbeifeá in ann ranníocaíochtaí deonacha a íoc chun do thaifead árachais shóisialaigh a choinneáil. Is féidir leat tuilleadh a léamh faoi na **rialacha agus na rátaí le haghaidh ÁSPC Aicme S** ar citizensinformation.ie.

Ranníocaíochtaí ÁSPC do do chéile nó do pháirtí

Má tá do chéile nó do pháirtí ag cabhrú leat ar an bhfeirm, féadfaidh siad ranníocaíochtaí ÁSPC a dhéanamh agus sochair ÁSPC a fháil. Go ginearálta, íocann do chéile nó do pháirtí ÁSPC i dt trí chás:

1. Comhpháirtíocht tráchtála

Tá tú féin agus do chéile gníomhach i gcomhpháirtíocht tráchtála. Ciallaíonn sé seo go gcaitear leo mar ranníocóir aonair féinfhostaithe agus go bhfuil siad faoi dhliteanas i leith ranníocaíochtaí árachais shóisialaigh. Ligeann na ranníocaíochtaí seo (ag ÁSPC Aicme S) dóibh taifead árachais a thiomsú ina gceart féin agus sochair ghaolmhara a fháil. Is é an príomhshochar ná Pinsean Stáit (Ranníocach).

2. Cuideachta theoranta

Má tá gnó teaghlaigh ionchorpraithe mar chuideachta theoranta, is féidir le céilí nó páirtnéirí a bhfuil baint acu leis an ngnó taifead árachais shóisialaigh a bhunú mar fhostaithe nó mar ranníocóirí féinfhostaithe, ag brath ar an bhfuil conradh seirbhíse ann.

3. Tuilleamh eisfeirme nó fostaithe roimhe sin

Is féidir le céilí feirmeoireachta taifead árachais shóisialaigh a bhailiú bunaithe ar a dtuilleamh lasmuigh den fheirm. Chomh maith leis sin, is féidir le céilí nó comhpháirtithe feirmeoireachta a bhí fostaithe roimhe seo a gclúdach árachais shóisialaigh a choinneáil san fhadtéarma trí ranníocaíochtaí deonacha ÁSPC a íoc.

Is féidir leat tuilleadh a léamh faoi **bhaill teaghlaigh a fhostú agus ÁSPC** ar citizensinformation.ie.

Faoisimh agus liúntais chánach d'fheirmeoirí

Is féidir le faoiseamh cánach agus liúntais d'fheirmeoirí cabhrú leis an méid cánach a íocann tú a laghdú.

Ioncam ó léasú fadtéarmach

Má léasaíonn tú talamh ar léas fadtéarmach, d'fhéadfadh an t-ioncam a gheobhaidh tú uaidh seo a bheith díolmhaithe ó cháin suas go dtí tairseach áirithe. Chun cáiliú, caithfidh an léas a bheith ar feadh cúig bliana nó níos mó agus ní mór é a bheith i scríbhinn. Ní cháilíonn léasanna idir gargaolta don fhaoiseamh seo. Le haghaidh tuilleadh eolais, féach revenue.ie.

Faoiseamh Talmhaíochta ó Cháin Fháiltas Caipitiúil

Is féidir luach margaidh maoine talmhaíochta a thugtar mar bhronntanas nó mar oidhreacht a laghdú 90% chun críocha ríomh cánach. Caithfidh an té a fhaigheann an réadmhaoine a bheith ina fheirmeoir gníomhach nó ina dhuine atá ag léasú an réadmhaoine ar bhonn fadtéarmach le haghaidh úsáid talmhaíochta d'fheirmeoirí gníomhacha. Le haghaidh tuilleadh eolais, féach revenue.ie (pdf).

Díolúine cánach foraoiseachta

Tá ioncam, lena n-áirítear deontais agus préimheanna, ó fhoraoiseacht tráchtála díolmhaithe ó cháin ioncaim ach ní ó ÁSPC nó Muirear Sóisialta Uilíoch. Is féidir leat tuilleadh a léamh ar revenue.ie faoi **bhrabúis ó áitiú coillearnaí** (pdf).

An Scéim Chomhpháirtíochta Feirme Comharbais

Is dreasacht cánach ioncaim é an **Scéim Chomhpháirtíochta Feirme Comharbais** chun feirmeoirí a bhfuil taithí acu a spreagadh chun comhpháirtíochtaí a dhéanamh le feirmeoirí óga oilte agus ansin úinéireacht 80% ar a laghad dá sócmhainní feirme a aistriú chucu.

Is fiú creidmheas cánach bliantúil de €5,000 ar feadh suas le 5 bliana an dreasacht. Chun cáiliú don dreasacht seo, ní mór duit critéir áirithe a chomhlíonadh, lena n-áirítear go bhfuil comharba amháin ar a laghad faoi 40 bliain d'aois agus cáilíocht talmhaíochta aige.

Comhpháirtíochtaí feirme le céile nó páirtí

Is caidreamh í comhpháirtíocht atá ann idir daoine a roinneann freagracht as gnó. Chun go measfar do chéile nó do pháirtí mar chomhpháirtí gníomhach i do ghnó feirmeoireachta, ní mór dóibh critéir áirithe a chomhlíonadh. Ní chruthaíonn sé comhpháirtíocht go huathoibríoch má tá tú féin agus do chéile nó do pháirtí i do chomhúinéir ar fheirm.

Ní íocann céilí agus gaolta daoine féinfhostaithe a chuidíonn le reáchtáil an ghnó, ach nach comhpháirtithe gnó gníomhacha iad ÁSPC. Mar sin, níl siad i dteideal íocaíochtaí agus sochair árachais shóisialaigh.

Agus cinneadh á dhéanamh an bhfuil comhpháirtíocht ann, nó an raibh comhpháirtíocht ann roimhe seo, scrúdaíonn an Roinn Coimisce Sóisialaí (RCS) agus na Coimisinéirí loncaim do chás féachaint an bhfuil feidhm ag cuid de na nithe seo a leanas nó iad go léir:

- Tá comhaontú comhpháirtíochta scríofa ann (cé nach bhfuil sé seo riachtanach de réir dlí)
- Scríobhann gach duine agaibh seiceanna ar na cuntais ghnó i do cheart féin
- Tá comhchuntas gnó ann
- Is léir dóibh siúd atá i mbun gnó leis an gcomhpháirtíocht go bhfuil comhpháirtíocht ann
- Cuireann gach comhpháirtí go mór le reáchtáil an ghnó
- Tá an gnó faoi chomhúinéireacht na comhpháirtíochta
- Roinneann gach comhpháirtí brabúis agus cailteanais na comhpháirtíochta

Má tá cuid acu seo nó iad go léir ann, is dócha go mbreathnófar ar an socrú mar chomhpháirtíocht. Nuair a oibríonn tú le do chéile i gcomhpháirtíocht ghnó, ní mór duit tuairisceáin chánach a dhéanamh faoi chóras féinmheasúnaithe na gCoimisinéirí loncaim. Caithfidh na tuairisceáin chánach seo ioncam comhpháirtíochta gach céile a thaispeáint ionas gur féidir ranníocaíochtaí ÁSPC a ríomh go cruinn.

Stádas comhpháirtíochta a éileamh go cúlghabhálach

Má bhí tú féin agus do pháirtneir nó do chéile ag feirmeoireacht i gcomhpháirtíocht ach nár éiligh tú a bheith i gcomhpháirtíocht agus tuairisceáin chánach agus ÁSPC á ndéanamh agat, féadfaidh tú fós stádas comhpháirtíochta a éileamh ina dhiaidh sin.

De ghnáth déantar é seo ionas gur féidir do chéile nó do pháirtí a mheas mar dhuine féinfhostaithe inárachais chun críocha leasa shóisialaigh. Féadfaidh siad cáiliú ansin do shochair ábhartha, mar an Pinsean Stáit Ranníocach.

Más mian leat comhpháirtíocht a éileamh go cúlghabhálach, ní mór doiciméid tacaíochta a bheith agat do na blianta ábhartha.

Má chinneann cigire leasa shóisialaigh ón RCS go raibh comhpháirtíocht ann, is féidir le do chéile ranníocaíochtaí Aicme S a íoc sna blianta atá thart. Déantar na ranníocaíochtaí atá dlite a oibriú amach tríd an ioncam ón gcomhpháirtíocht (do gach bliain ina raibh an chomhpháirtíocht) a roinnt idir tú féin agus do chéile. Déantar na dliteanais ÁSPC a athríomh ansin. Is féidir aon ranníocaíochtaí ÁSPC breise atá dlite a bhailiú ansin ó do chéile.

Fiú má bhí comhpháirtíocht ann agus go n-íocann do chéile aon ranníocaíochtaí árachais shóisialaigh gan íoc, ní mór do do chéile na critéir eile go léir a chomhlíonadh chun cáiliú don phinsean.

Ba cheart duit na coinníollacha incháilitheachta iomlána le haghaidh sochar agus pinsin a sheiceáil sula gcinneann tú iarratas a dhéanamh ar stádas comhpháirtíochta cúlghabhálach. Is féidir le d'Ionad áitiúil um Fhaisnéis do Shaoránaigh cabhrú leat oibriú amach an bhfuil tú incháilithe do phinsean.

Is féidir leat dul go teagasc.ie chun **Treoirínite maidir le comhpháirtíocht feirme cláraithe a bhunú (pdf)** a léamh.

Ag éirí as an bhfeirmeoireacht

Más mian leat dul ar scor nó céim siar a thógáil ó do chuid feirmeoireachta, ba cheart duit comhairle a fháil agus labhairt leis an teaghlach faoi do phleananna don fheirm. Má tá plean maith i bhfeidhm agat atá aontaithe agat le do theaghlach agus le do chomharbaí, ba chóir go mbeadh an próiseas níos míne.

Pleanáil comharbais feirme

Is éard atá i **bpleanáil comharbais feirme** ná an próiseas chun oibriú amach conas a aistroidh tú d'fheirm go dtí duine eile nuair a théann tú ar scor nó nuair a théann tú ar ais ón bhfeirmeoireacht. Clúdaíonn an plean conas a aistroidh tú úinéireacht na feirme, ach d'fhéadfadh aistriú scileanna, eolais agus saothair a bheith i gceist leis freisin.

Is féidir gur próiseas casta é seo, mar sin ní mór duit é a phleanáil go cúramach chun díospóidí teaghlaigh a sheachaint agus a chinntiú go ndéanann tú aon dreasachtaí a uasmhéadú.

Ina theannta sin, ba chóir duit neart ama a thabhairt duit féin chun an plean a dhéanamh, mar ní mór tús a chur le saincheistanna mar íocaíocht isteach i bpinsean le haghaidh do scoir i bhfad sula n-aistríonn tú d'fheirm.

Is éard atá i **bpleanáil comharbais feirme** ná an próiseas chun oibriú amach conas a aistroidh tú d'fheirm go dtí duine eile nuair a théann tú ar scor nó nuair a théann tú ar ais ón bhfeirmeoireacht.

Faigh tuilleadh eolais faoi conas **pleanáil d'oidhreacht feirme**.

Is féidir le comhpháirtíocht feirme chláráithe bealach a sholáthar chun céim siar ó fheirmeoireacht ghníomhach agus rannpháirtíocht sa ghnó a choinneáil ag an am céanna. Is féidir leat **tuilleadh eolais a fháil ar gov.ie**.

Faigh comhairle agus labhair le do theaghlach

Ba chóir duit labhairt le do chomhairleoir feirme ar dtús. Tá tuiscint mhaith acu ar conas a oibríonn do ghnó feirme agus tá taithí acu ar aistrithe feirme eile agus mar sin beidh siad in ann cabhrú leis an bpróiseas. Cuirfidh siad in iúl duit freisin conas a rachaidh an t-aistriú i bhfeidhm ar aon scéimeanna agus cén chéim a bheidh dlíodóir agus cuntasóir uait.

Ba cheart duit a chinntiú freisin go n-áiríonn tú an teaghlach ar fad sa phróiseas. Is féidir go mbeadh sé ina chuidiú plé oscailte a bheith agat faoi cé atá ag iarraidh cad a theastaíonn uait sula ndéanann tú plan. B'fhéidir go mbeadh níos mó ná leanbh amháin ag iarraidh an fheirm a fháil le hoidhreacht agus i gcásanna áirithe, b'fhéidir nach mbeadh aon duine de do leanaí ag iarraidh é.

Má tá tú ag aistriú na feirme chuig leanbh amháin, b'fhéidir gur mhaith leat socrúithe eile a dhéanamh do do leanaí eile chun a chinntiú go mbainfidh siad go léir leas. Mar shampla, suíomh nó cúnadh airgeadais a thabhairt do leanbh nach bhfuil ag fáil na feirme.

Reachtálann Teagasc clinicí ar Aistriú na Feirme Teaghlaigh gach bliain. Tabhair cuairt ar teagasc.ie chun tuilleadh eolais a fháil.

Déan plan do do scor

Beidh ort smaoineamh ar conas a dhéanfaidh tú bainistiú airgeadais nuair a aistríonn tú an fheirm. Mar shampla, an mbeidh tú sean go leor chun an **pinsean Stáit** nó **pinsean príobháideach** a fháil, nó an bhfaighidh tú ioncam ón bhfeirm go fóill. Tá seans ann go mbeidh ort socrúithe tithíochta a bhreithniú freisin má tá tú i do chónaí ar an bhfeirm faoi láthair.

Pinsin

Má tá ranníocaíochtaí ÁSPC Aicme S íoctha agat ar feadh an chuid is mó de do shaol oibre, is dócha go gcáileoidh tú do Phinsean Stáit (Ranníocach) nuair a shroichfidh tú aois an phinsin. Mura bhfuil dóthain ranníocaíochtaí ÁSPC déanta agat, is féidir leat iarratas a dhéanamh ar Phinsean Stáit (Neamh-Ranníocach), a bhfuil tástáil acmhainne air.

D'fhéadfá a bheith i dteideal **Saorthaistil** agus ar **Phacáiste Sochair Teaghlaigh** freisin.

Féadfaidh tú éileamh a dhéanamh ar do chéile nó do pháirtí mar dhuine fásta cáilithe ar do phinsean. Déanfar aon ioncam atá acu a mheas agus é seo á ríomh.

Má bhí do chéile nó do pháirtneir ina chomhpháirtí i do ghnó, d'fhéadfadh go gcáileoidh sé/sí do Phinsean Stáit (Ranníocach) nach ndéantar tástáil mhaoine air/uirthi féin.

Ag dul síos agus ag oidhreacht feirme

Tá céimeanna éagsúla i gceist agus tú ag dul síos feirm chuig do theaghlach.

Is féidir leat d'fheirm a aistriú fad is atá tú beo, nó is féidir leat socrú a dhéanamh chun í a aistriú tar éis duit bás a fháil. Chun seo a dhéanamh, ní mór duit **uacht a dhéanamh**. Mura ndéanann tú uacht, roinnfear do shócmhainní de réir na rialacha caighdeánacha. Deir na rialacha seo:

- Faigheann do chéile dhá thrian de do shócmhainní
- Faigheann do leanaí an tríú cuid

Seans nach n-oirfeadh sé seo duit má tá sé beartaithe agat, mar shampla, d'fheirm a aistriú chuig leanbh. Faigh tuilleadh eolais faoi **uacht a dhéanamh**, agus **cad a tharlóidh mura ndéanann tú ceann** ar an suíomh gréasáin um Fhaisnéis do Shaoránaigh.

Cánacha agus saincheisteanua nuair a fhaigheann tú feirm le hoidhreacht

Má fhaigheann tú feirm le hoidhreacht nó má aistrítear feirm chugat, b'fhéidir go mbeidh ort cánacha ar nós **Cáin Fháiltas Caipitiúil** nó **dleacht stampa** a íoc. D'fhéadfadh go mbeadh faoisimh chánach éagsúla ar fáil duit chun na cánacha seo a laghdú. Seans go mbeidh ort freisin:

- Fonraí clárúcháin an tréada a athrú
- Aon íocaíochtaí gan íoc ó scéimeanna agus aistriú teidlíochtaí scéime a bhainistiú

Faigh tuilleadh eolais faoi **conas planáil d'oidhreacht feirme** ar citizensinformation.ie.

citizensinformation.ie

0818 07 4000

Luan go hAoine, 9rn - 8in

Cuir glaoch nó ríomhphost

d'Ionad Faisnéise do Shaoránaigh áitiúil

An Bord um **Fhaisnéis** do Shaoránaigh
faisnéis · comhairle · tacaíocht

Cuireann an Bord um Fhaisnéis do Shaoránaigh faisnéis, comhairle agus abhcóideacht neamhspleách ar fáil maidir le seirbhísí poiblí agus sóisialta trí citizensinformation.ie, tríd an tSeirbhís Ghutháin um Fhaisnéis do Shaoránaigh (SGFS) agus tríd an Líonra náisiúnta d'Ionaid um Fhaisnéis do Shaoránaigh (IFS). Tá sé freagrach as an tSeirbhís Bhuiséadta agus Chomhairle Airgid (SBCA) agus cuireann sé an tSeirbhís Abhcóideachta Náisiúnta ar fáil do dhaoine faoi mhíchumas.

An Bord um Fhaisnéis do Shaoránaigh

Ceannoifig, Teach Ché Sheoirse,
43 Sráid Chnoc na Lobhar,
Baile Átha Cliath 2

☎ 01 6059000

✉ info@ciboard.ie

🌐 citizensinformationboard.ie

Is é Teagasc, an tÚdarás Forbartha Talmhaíochta agus Bia, an comhlacht náisiúnta a sholáthraíonn taighde comhtháite, seirbhísí comhairleacha agus oiliúna don tionscal talmhaíochta agus bia agus do phobail tuaithe.

Teagasc

Ceannoifig, Páirc na Darach,
Ceatharlach, R93 XE12

☎ 059 9170200

✉ info@teagasc.ie

🌐 www.teagasc.ie

Is féidir leat **d'Oifig Chomhairleach Áitiúil** a aimsiú ag úsáid aimsitheoir oifige Teagasc.

Rialtas na hÉireann
Government of Ireland